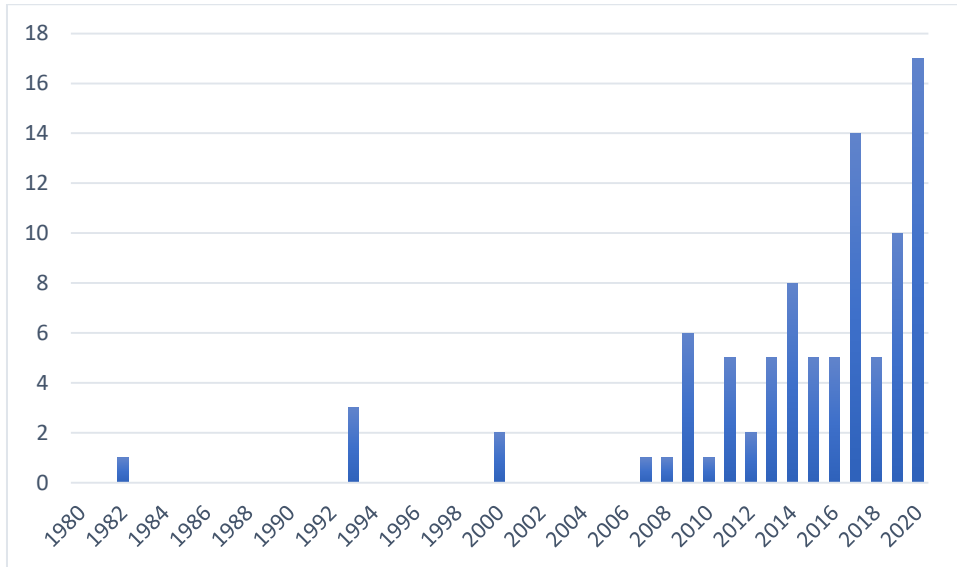

Błotniak stepowy - *Circus macrourus* (Gmelin, SG, 1770)

Status gatunku: Dawniej nie był obserwowany na Mazowszu, wg. Taczanowskiego (1882): „w Królestwie Polskim dotąd nigdzie nie widziany”. Prawdopodobnie pierwsze stwierdzenie gatunku miało miejsce 10 IX 1943 r., kiedy to zastrzelono ptaka pod Łęczycą (Koeppen 1943), choć nie wiadomo czy w granicach Niziny Mazowieckiej. Do końca XX w. zalatywał bardzo rzadko, a obecnie jest regularnie przelotnym gatunkiem w regionie, od roku 2007 obserwowanym corocznie (Ryc. Xx).

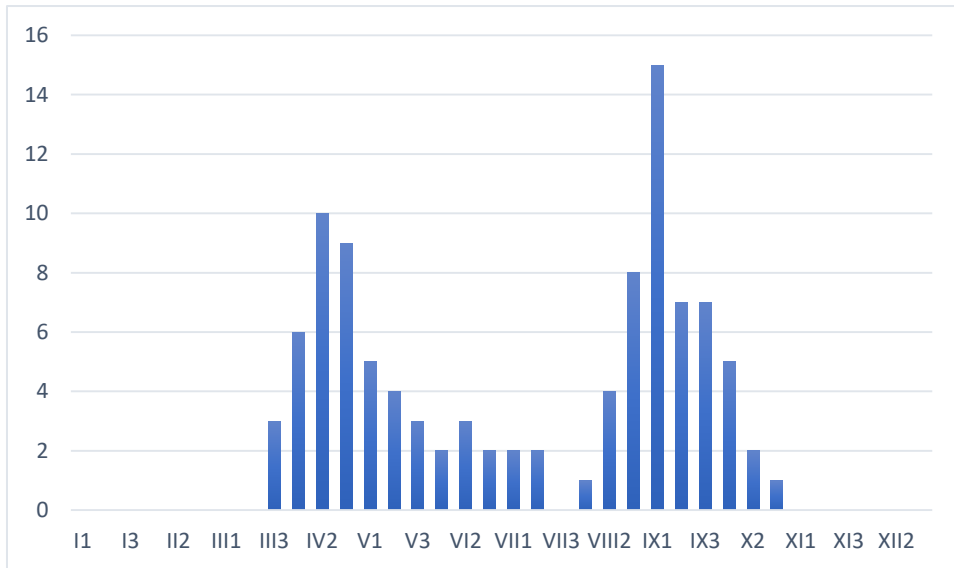

Ryc. Xx. Liczba stwierdzeń błotniaka stepowego (n=91) w latach 1980-2020.

Środowisko. Najczęściej obserwowany w terenie otwartym, co najmniej 2/3 stwierdzeń dokonano nad polami oraz łąkami na zmeliorowanych torfowiskach i w dolinach rzecznych. Poza tym widywany w sąsiedztwie stawów rybnych, w mozaikowym krajobrazie rolniczym, a także nad obszarami leśnymi i miastami.

Migracje. Pierwsze ptaki (samce) notowano już w końcu marca, najwcześniej 27 III 2011 w dolinie Liwca pod Łochowem (D. Michałowski), a także 29 III 2016 k. Rumoki pod Mławą (E. Nieznańska) i 31 III 2009 k. Przyjm w gm. Brańszczyk (R. Wyszynski). Szczyt przelotu wiosennego przypada na drugą i trzecią dekadę kwietnia (Ryc. Xx), jeszcze 30 V 2014 migrującego samca widziano pod Popowem Kościelnym w dolinie Bugu (M. Twardowski).

Stwierdzenia czerwcowe i lipcowe mogą dotyczyć niełęgowych osobników koczujących z dala od arealu lęgowego, przy czym obserwowano wówczas wyłącznie samce (w tym młodociane): 6 VI 1993 w Kampinoskim PN (B. Olech), 11 VI 2000 k. Tumanka pod Wyszkowem (M. Matysiak, I. Grójec), od 20 VI do 4 VII na Bagnie Całowanie (M. Szymański i inni – za Tomiałojć i Stawarczyk 2003), 16 VII 2014 k. Bogurzynka pod Mławą (K. Antczak) oraz od 10 VI do 20 VII 2016 w dolinie Bzury k. Kter (K. Myśliwiec i inni, Janiszewski 2017). Obserwacje z Bagna Całowanie i doliny Bzury dotyczą jednocześnie najdłuższych stwierdzonych okresów przebywania pojedynczych ptaków w jednej lokalizacji.

Ryc. Xx. Fenologia pojawów błotniaka stepowego w latach 1943-2020 (n=101).

Podczas przelotu jesiennego błotniaki stepowe były nieco liczniejsze niż wiosną. Najwięcej ptaków stwierdzono w pierwszej dekadzie września (Ryc. Xx), a ostatnie notowano jeszcze w październiku: 11 X 2020 – 1 juv. koło miejscowości Poścień-Wieś w gm. Chorzele (M. Murawski) i tego samego dnia dorosłą samicę pod Czarnowem w dolinie dolnego Bugu (E. Szczepankiewicz). Najpóźniejszym fenologicznym stwierdzeniem w regionie jest obserwacja 1 samca k. Wilczyzna w woj. lubelskim z 28 X 2009 (J. Mydlak).

Wzrost liczby obserwowanych ptaków w ostatnich latach (Ryc. Xx) koresponduje zarówno z trendem krajowym (Stawarczyk i inni 2017) jak i zachodnioeuropejskim (Keller *et al.* 2020). Rozkład fenologiczny pojawów na Nizinie Mazowieckiej (Ryc. Xx) jest generalnie zbieżny z danymi ogólnopolskimi (Stawarczyk *et al.* 2017), jakkolwiek szczyt migracji jesiennej wypada w regionie o dekadę wcześniej.

Zdecydowanie przeważały obserwacje samców (ok. 2/3 wszystkich stwierdzeń), choć w latach 2016-2020 dorosłe samce stanowiły już „tylko” połowę. Może to świadczyć o dawniejszym przeoczeniu trudnych do oznaczenia samic, a zarazem o rosnących umiejętnościach obserwatorów i coraz lepszej dokumentacji obserwacji w terenie obecnie. Niemal wszystkie stwierdzenia dotyczyły pojedynczych osobników, tylko 7 V 2018 w dolinie Słudwi pod Złakowem Kościelnym obserwowano 2 imm. (M. Rycak).

Najwięcej stwierdzeń (40) dokonano na Nizinie Środkomazowieckiej, na rozleglejszej Nizinie Północnomazowieckiej gatunek obserwowano 36 razy, a w pozostałych makroregionach po 8 razy. O takim obrazie może przesądzać jednak różna aktywność i liczba obserwatorów w poszczególnych częściach regionu.

Noclegowiska. W roku 2020 na północy regionu trzykrotnie stwierdzano pojedyncze, dorosłe samce na zlokalizowanych na polach uprawnych noclegowiskach (M. Murawski): 22 VIII k. Rostkowa w gm. Czernice Borowe, 25 VIII k. wsi Golany pod Przasnyszem oraz 12 IX k. Dębowej Karczmy w gm. Krasne. Ptaki nocowały wspólnie z błotniakami stawowymi i łąkowymi. Jedno z noclegowisk było zlokalizowane na polu buraków poprzerastanych komosą.

Streszczenie

Obecnie gatunek regularnie przelotny, od roku 2007 stwierdzany corocznie, liczba obserwacji wykazuje trend rosnący. Do roku 2020 zanotowano 92 stwierdzenia przeważnie pojedynczych ptaków. Migracja wiosenna rozpoczynała się w 3 dekadzie marca ze szczytem liczebności w drugiej dekadzie kwietnia, a jesienna osiągała kulminację w pierwszej dekadzie września. Ostatnie ptaki notowano jeszcze w październiku.

Adam Dmoch

Literatura

- Keller V., Herrando S., Vorisek P. *et al.* 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- Janiszewski T. 2017. Rzadkie gatunki ptaków obserwowane na terenie Ziemi Łódzkiej w latach 2015-2016. *Biuletyn Faunistyczny Polski Środkowej* 20:21-28.
- Koepfen E. 1943. Verzeichnis der im Naturkunde-Museum zu Litzmanstadt gesammelten, aufgestellten und beobachteten Wirbeltiere des Litzmanstädter Raumes. Litzmanstadt.
- Stawarczyk T., Cofa T., Kajzer Z., Lontkowski J., Sikora A., 2017. Rzadkie ptaki Polski. Studio B&W Wojciech Janecki, Sosnowiec.
- Taczanowski W. 1872. Ptaki krajowe, t. 1-2. Wyd. Akad. Umiejętności, Kraków.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „proNatura”. Wrocław.